

Ольга Мехед,
кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри біології,
Світлана Рябченко,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри біології,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, Україна

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ ТА ОСНОВ ЗДОРОВ'Я

У статті визначено сутність та особливості соціально-педагогічної діяльності в роботі вчителя біології та основ здоров'я. Виконуючи соціально-педагогічну роботу, вчитель повинен впроваджувати різні види педагогічної активності, зокрема, спрямованої на соціальну допомогу. Мета дослідження полягала у здійсненні характеристики основних аспектів професійної соціально-педагогічної діяльності педагога, для чого проаналізовано сутність та особливості вказаного виду роботи вчителя, висвітлено структурно-змістовні компоненти, основні принципи, функції соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я, а також окреслено комплекс закономірностей, що враховуються в процесі її здійснення. Використано наступні методи дослідження: аналіз наукової, психолого-педагогічної, навчально-методичної та спеціальної літератури, інформаційних джерел з проблеми дослідження; синтез та узагальнення теоретичних положень, розкритих у науковій та навчально-методичній літературі; узагальнення власного педагогічного досвіду підготовки майбутніх учителів до здійснення соціально-педагогічної діяльності в процесі навчання, а також практичного досвіду педагогів. Схарактеризовано напрями соціально-педагогічної роботи вчителя біології та основ здоров'я. Встановлено, що підготовка до вказаного виду педагогічної активності майбутніх учителів біології й основ здоров'я відбувається під час аудиторних занять, самостійної, навчально-дослідної роботи студентів, вдосконалюється на педагогічних практиках. У ході підготовки майбутніх учителів біології та основ здоров'я у закладах вищої освіти необхідно ознайомити їх з основними видами соціально-педагогічної діяльності вчителя та сформулювати відповідні компетенції. Перспективи подальших досліджень полягають у тому, щоб встановити та схарактеризувати етапи й рівні засвоєння студентами основних видів соціально-педагогічної роботи вчителя біології та основ здоров'я, описати методіку формування відповідних компетенцій майбутніх педагогів. Таким чином, подальшого дослідження потребує проблема формування вищевказаних компетенцій майбутніх учителів біології та основ здоров'я.

Ключові слова: вчитель біології та основ здоров'я, освітній процес, професійна діяльність, соціально-педагогічна діяльність.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми

Сучасна система освіти України пропонує нові виклики та вимагає, зокрема, вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів біології та основ здоров'я, що передбачає якісне формування у студентів закладів вищої освіти методичної готовності до якісного здійснення педагогічної діяльності. Вищезазначене, в свою чергу, передбачає ознайомлення майбутніх педагогів з основними видами професійної активності, які їм потрібно буде провадити в подальшій роботі, зокрема із метою здійснення соціально-педагогічної діяльності (Мехед, 2019). Підготовка студентів-майбутніх педагогів до роботи у закладах середньої освіти повинна передбачати поетапне формування відповідних умінь і навичок, методичних компетенцій у ході засвоєння основних принципів здійснення соціально-педагогічної роботи вчителя.

У доступних нам працях значною мірою висвітлено теоретичні концепції соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю (Будник, 2015), особливості формування здорового способу життя, зокрема молодих людей (Ivashchenko, Khudolii, Yermakova, Iermakov, Nosko, Nosko, 2016; Druz, Iermakov, Nosko, Shesterova, Novitskaya, 2017), зміст та форми соціаль-

но-педагогічної роботи з сім'єю як провідним інститутом соціалізації особистості (Капська, Безпалько, Вайнола, 2002). В той же час у доступних нам джерелах інформації соціально-педагогічна діяльність учителя біології та основ здоров'я та її види не висвітлено.

Роботу учителя найчастіше розглядають як сукупність таких її видів: загальнопедагогічна, предметна (зокрема біологічна) і методична діяльність (такого погляду додержуються в своїх роботах В. Любичева, В. Монахов, Г. Саранцев); загальнопедагогічна, професійно-педагогічна та професійно-методична активність – згідно праць М. Кудайкулова та ін. У професійній діяльності вчителя, крім методичної складової, вирізняють навчально-виховну, соціально-педагогічну, корекційно-розвивальну, культурно-просвітницьку та організаційно-управлінську (Таможня, 2010).

Вищезазначене обумовлює розширення професійних функцій педагога як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності (Мехед, Рябченко, Носко, 2019). Предметом цього виду професійної активності вчителя є, зокрема, соціокультурне виховання школярів в руслі гуманістичної парадигми з урахуванням основних принципів інноваційного підходу; ство-

рення сприятливих умов для ефективної адаптації учасників освітнього процесу; сприяння розвитку особистісно значущих якостей для успішної соціалізації в закладах середньої освіти; профілактика асоціальних вчинків та явищ; вчасне запобігання, а за необхідності і подолання кризових ситуацій; сприяння процесу формування соціально активної особистості, якісна та своєчасна активізація педагогічного потенціалу соціуму, в тому числі і з метою створення та підтримання здоров'язбережувального освітнього середовища тощо. Оскільки розв'язання вищезазначених соціально-виховних завдань є актуальною складовою роботи вчителя, вважаємо, що соціально-педагогічна діяльність у закладах загальної середньої освіти має неабиякий сенс, ґрунтується на співпраці всіх учасників освітнього процесу, зокрема з метою створення мотивації на здоровий спосіб життя та ін. (Носко, Грищенко, Носко, 2013).

Названі чинники визначили зростання вимог до якості підготовки випускників закладів вищої освіти, що передбачає її фундаменталізацію, забезпечення посилення педагогічної складової, залучення майбутніх фахівців до соціально-педагогічної роботи, формування вмінь адаптуватися до соціокультурних змін, передбачати результати своєї праці, здійснювати самоаналіз діяльності тощо (Мекед, Третьак, Тюпіна, 2019). У зв'язку з цим, важливим завданням професійної освіти є визначення стратегій підготовки майбутніх фахівців, в тому числі вчителів біології та основ здоров'я до соціально-педагогічної роботи в закладах загальної середньої освіти.

Розбудова громадянського суспільства, що забезпечить дієві соціальні інститути, передбачає впровадження такого підходу до соціальної діяльності, який передбачав би більш активну участь освітян. Для успішного соціального розвитку суспільства необхідно зосередити увагу на вирішенні проблем забезпечення не лише соціальних гарантій, не обмежуватись питаннями соціального захисту, а намагатись забезпечити створення умов для соціальної адаптації у безпосередньому життєвому полі дітей та учнівської молоді: сім'ї, соціальному оточенні, громаді тощо.

Мета дослідження полягала у здійсненні характеристики професійної соціально-педагогічної діяльності педагога.

Завдання дослідження: проаналізувати сутність та особливості соціально-педагогічної роботи вчителя біології та основ здоров'я; висвітлити структурно-змістовні компоненти, основні принципи, функції соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я, а також визначити комплекс закономірностей, що враховуються в процесі її здійснення.

Методи дослідження

Використано наступні методи дослідження: аналіз наукової, психолого-педагогічної, навчально-методичної та спеціальної літератури, інформаційних джерел з проблеми дослідження; синтез та узагальнення теоретичних положень, розкритих у науковій та навчально-методичній літературі; узагальнення власного педагогічного досвіду підготовки майбутніх учителів до здійснення соціально-педагогічної діяльності в процесі навчання, а також практичного досві-

ду педагогів. Схарактеризовано напрями соціально-педагогічної роботи вчителя біології та основ здоров'я.

Результати

Успішне здійснення соціально-педагогічної діяльності вчителем передбачає інтегрований підхід до впровадження досягнень низки сучасних соціальних, психолого-педагогічних технологій тощо. Вищезазначений вид ативності педагога ґрунтується на визнанні особистості учня, як суб'єкта освітнього процесу, найвищою цінністю, що зумовлюється впровадженням гуманістичних пріоритетів. У контексті вищезазначеного соціально-педагогічна діяльність визначається як «діяльність суб'єкта з метою перетворення соціальної ситуації відповідно до педагогічних цілей і завдань; вона спрямована на надання допомоги дитині в процесі її соціалізації, засвоєння нею соціокультурного досвіду і на створення умов для її самореалізації в суспільстві» (Пенішкевич, Тимчук, 2010). Запорукою ефективності даного виду активності педагога слугують не лише особистісні та професійні якості вчителя, неабияке значення має його психологічна врівноваженість. Крім того, соціально-педагогічна діяльність вимагає від педагога глибоких теоретичних знань та практичних вмінь використовувати методики діагностики поведінки учасників освітнього процесу та, за необхідності, і її корекції, передбачає здатність вчителя до створення гуманних виховних міжособистісних взаємин та сприятливого мікроклімату у соціумі.

Зміст педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я в соціальному аспекті, окрім окресленого вище, передбачає забезпечення сприятливого соціально-виховного середовища у закладі середньої освіти, спрямованого на ефективну соціалізацію дітей різного віку в умовах школи; соціально-педагогічної превентивації дезадаптованих та соціально депривованих дітей; ефективної роботи як з обдарованими дітьми, так і з дітьми, що мають особливі освітні потреби; консультативної допомоги батькам тощо, передбачає ще просвітницьку мотиваційну роботу з питань пропаганди здорового способу життя, організацію здоров'язвиваючого та здоров'язбережувального освітнього середовища, забезпечення дозвіллевої, спортивно-оздоровчої та інших видів соціально активної діяльності школярів. Водночас соціально-педагогічна робота вчителя біології та основ здоров'я не повинна дублювати діяльність соціального педагога, а лише доповнювати її та за можливості максимально підсилувати всі її функції та напрями.

Потрібно зауважити, що соціально-педагогічна і педагогічна діяльність мають як спільні, так і відмінні властивості. Спільною є виконувана ними у суспільстві функція розвитку людини, соціального наслідкування та соціокультурного відтворення. Однак, соціально-педагогічна робота носить адресний характер, як правило, потреба у ній виникає у тому випадку, якщо у конкретного індивіда чи у групі виникають проблемні ситуації. Результат соціально-педагогічної активності педагога залежать насамперед від того, наскільки вірно визначено зміст, адекватно добрано методи і

форми роботи.

Соціально-педагогічна робота педагога включає наступні структурно-змістові компоненти: цільовий (передбачає визначення мети діяльності за конкретних умов та ситуації, а також на перспективу (прогностичні дії), висвітлення завдань, які мають визначатись метою принагідно до ситуації та вирішуватись в процесі взаємодії з учнем, групою, родиною тощо), мотиваційний (визначає готовність до співпраці, як правило включає дерево цілей «хочу-можу-роблю-отриму»), комунікативний (обумовлює виникнення різного роду відносин між учасниками освітнього процесу – міжособистісні, групові, відносини у громаді тощо та передбачає ефективну взаємодію педагога і конкретної особи або групи осіб з метою оптимізації механізмів функціонування індивіда чи соціальної групи), процесуальний (включає вибір змісту та виду діяльності, визначення оптимальних технологій взаємодії, розробку методик цілеспрямованого, адекватного та результативного впливу), результативно-оцінювальний (моніторинг, самооцінка та оцінка виконаної роботи).

У процесі здійснення соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я потрібно враховувати наступні закономірності: загальні (визначають зв'язок соціально-педагогічної роботи з сучасними викликами суспільства, суспільними вимогами, обумовлюють результати вказаного виду діяльності педагога залежно від рівня і потреб розвитку суспільства, реальних можливостей кожного учасника освітнього процесу до оволодіння соціокультурним досвідом); загальнонаукові (спільні для загальної, спеціальної та соціальної педагогіки, загальної та спеціальної психології, соціології, філософії тощо); власне соціально-педагогічні закономірності, на яких є сенс зупинитись докладніше.

Власне соціально-педагогічні закономірності включають в себе наступні (Будник, 2015): дидактична (окреслює залежність між елементами навчання, залежить від умов, за яких відбувається освітній процес, конкретних пізнавальних можливостей школярів тощо); виховна (виокремлює взаємозалежність виховання та навчання, вказує на єдність свідомості та поведінки, визначає основною опорою позитивні якості школярів, вимагає стимуляції активності особистості, збільшення позитивних емоцій в освітньому процесі); корекційно-розвивальна (передбачає залежність результатів соціально-педагогічної діяльності вчителя не лише від особливостей роботи команди спеціалістів освітнього закладу, а й від внутрішнього світу школяра; визначає трансформацію форм, методів та засобів навчання, з метою сприяння формуванню життєво необхідних якостей у освітньому процесі); організаційна (забезпечує оптимальні умови організації освітнього процесу задля досягнення оптимальних за таких умов результатів); соціологічна закономірність (визначає необхідність координації соціально-виховних впливів школи, сім'ї та громадськості).

У соціально-педагогічній діяльності вчителя біології та основ здоров'я закладів середньої освіти найважливішим є дотримання певної системи основних

вимог (принципів), які визначаються її напрямками, тому є поєднанням принципів роботи соціального педагога та вчителя. Основними принципами соціально-педагогічної активності вчителя біології та основ здоров'я є наступні: природовідповідності; культуровідповідності; педагогічного оптимізму та гуманізму; диференціації та індивідуалізації; єдності та взаємозалежності корекції і розвитку; державного підходу, законності та прав людини; оптимізації; цілеспрямованості; системності; єдності, співпраці; компетентності та компетенції; конфіденційності; толерантності.

Особливості соціально-педагогічної діяльності, її мети, змісту, вибору форм, методів та засобів визначаються наступними функціями (Будник, 2015): комунікативна (налагодження ефективної взаємодії школяра з різноманітними сферами життєдіяльності); організаторська (координація роботи соціальних інститутів з метою розподілу видів діяльності, їх структурування, планування дій); прогностична (актуальне прогнозування результатів діяльності); охоронно-захисна (забезпечує відстоювання прав та інтересів учасників освітнього процесу); діагностична (покликана виявляти певні особливості функціонування конкретного мікросоціума); попереджувально-профілактична (забезпечує запобігання асоціальних явищ); корекційно-розвивальна (зміна, покращення певних умов функціонування мікросоціуму, удосконалення якостей особистості); соціалізуюча (забезпечує соціальний розвиток особистості школяра, адаптацію та самореалізацію учасників освітнього процесу відповідно до викликів суспільства тощо); соціально-терапевтична (забезпечує своєчасне подолання кризових ситуацій та проблем особистості та мікросоціуму).

До основних напрямів соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я у закладах середньої освіти відносять: освітній процес як динамічну систему, корекційно-розвивальну роботу, що передбачає також проведення психолого-педагогічної діагностики, соціально-педагогічну профілактику з метою попередження шкільної дезадаптації, діагностику і корекцію дітей групи ризику, соціально-педагогічну роботу з дітьми з особливими освітніми потребами, з обдарованими дітьми, з сім'єю, а також соціально-педагогічну реабілітацію та анімацію.

Обговорення

Стан готовності вчителя біології та основ здоров'я до соціально-педагогічної діяльності у закладах середньої освіти визначається відповідними критеріями, а саме: усвідомлення необхідності займатись соціально-педагогічною роботою; готовність до ефективного подолання труднощів; упевненість у позитивних результатах виконуваної діяльності; володіння відповідними фаховими і методичними компетентностями; спроможність до професійної рефлексії; здатність до розв'язання нестандартних ситуацій; хист до творчої активності; наявність особистісно значущих якостей, необхідних для виконання соціально-педагогічної роботи в умовах освітнього процесу сьогодення.

Процес формування готовності студентів – май-

бутніх педагогів до здійснення ефективної соціально-педагогічної діяльності вимагає створення комплексу педагогічних умов у закладах вищої освіти, який забезпечив би формування у майбутнього вчителя біології та основ здоров'я когнітивної, діяльнісної, мотиваційної, комунікативної та етичної сфери тощо. Встановлено, що підготовка до вказаного виду активності майбутніх учителів біології та основ здоров'я відбувається під час аудиторних занять, самостійної, навчально-дослідної роботи студентів, вдосконалюється на педагогічних практиках. У ході підготовки майбутніх учителів біології та основ здоров'я у закладах вищої освіти необхідно ознайомити їх з основними видами соціально-педагогічної діяльності вчителя та сформувати відповідні компетенції.

Отже, соціально-педагогічна робота вчителя біології та основ здоров'я в умовах сучасної освіти вимагає високого рівня професійної підготовки, здатності до творчої активності, вільного володіння педагогічними знаннями, здатності ефективно та своєчасно застосовувати їх у різних, в тому числі і нестандартних ситуаціях, що дозволить майбутньому вчителю ефективно здійснювати професійну соціально-педагогічну роботу.

Висновки

Характеристика основних аспектів соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здо-

Література

1. Будник О. Б. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до соціально-педагогічної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Житомир, 2015. 42 с.

2. Капська А. Й., Безпалько О. В., Вайнола Р. Х. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи : модульний курс дистанційного навчання : Навчальний посібник. Київ: Науковий світ, 2002. 164 с.

3. Мехед О. Б. Формування здорового способу життя як важлива частина виховання та соціалізації підростаючого покоління. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2019. Вип. 4 (160). С. 84–88.

4. Мехед О. Б., Рябченко С. В., Жара Г. І. Аналіз факторів, що впливають на формування здорового способу життя молоді. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. 2019. Вип. 3 (159). С. 260–268.

5. Мехед О. Б., Рябченко С. В., Носко Н. А. Основные направления работы педагога для успешного формирования здоровьесберегающей образовательной среды. *Современные проблемы формирования и укрепления здоровья (ЗДОРОВЬЕ–2019)* : сборник научных статей. Брест: Изд-во БрГТУ, 2019. С. 280–284.

6. Мехед О. Б., Тюпіна Н. В., Третяк О. П. Актуальні питання підготовки майбутніх учителів біології та основ здоров'я. *Проблеми і перспективи розвитку природничих наук у контексті модернізації середньої та вищої школи* : матеріали всеукраїнської науково-методичної Інтернет-конференції. (м. Одеса 12 жовт. 2019). Одеса, 2019. С. 85–87.

ров'я ґрунтується на дослідженні умов, методів та способів здійснення даного виду активності з урахуванням її ефективності. Соціально-педагогічна діяльність вчителя має специфічні структурно-змістовні компоненти, узгоджується основними принципами, виконує певні функції. Означено комплекс закономірностей, що враховуються в процесі її здійснення. В ході дослідження схарактеризовано основні напрями соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я. Запорукою ефективності цієї роботи слугують особистісні та професійні якості вчителя, глибокі теоретичні знання методик діагностики та корекції поведінки учня та вміння ефективно застосовувати їх на практиці. Підготовка до вказаного виду професійної активності майбутніх учителів біології на основ здоров'я відбувається під час аудиторних занять, самостійної, навчально-дослідної роботи студентів, вдосконалюється на педагогічних практиках. Перспективи подальших досліджень полягають у тому, щоб встановити та схарактеризувати етапи й рівні засвоєння студентами основних видів соціально-педагогічної діяльності вчителя біології та основ здоров'я, описати методіку формування відповідних компетенцій майбутніх педагогів, а відповідно, подальшого дослідження потребує проблема формування відповідних компетенцій майбутніх учителів біології та основ здоров'я.

7. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя : навчальний посібник. Київ: Леся, 2013. 160 с.

8. Пенішкевич Д. І., Тимчук Л. І. Соціальна педагогіка : Модульна технологія навчального курсу : навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. 496 с.

9. Таможня Е. А. Система методической подготовки учителя географии в педагогическом вузе в условиях модернизации образования : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02. Москва, 2010. 490 с.

10. Druz V. A., Iermakov S. S., Nosko M. O., Shesterova L. Ye., Novitskaya N. A. The problems of students' physical training individualization. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2017. Vol. 21(2). P. 4–12.

11. Ivashchenko O., Khudolii O., Yermakova T., Iermakov S., Nosko M., Nosko Y. Factorial and discriminant analysis as methodological basis of pedagogic control over motor and functional fitness of 14–16 year old girls. *Journal of Physical Education and Sport* ® (JPES), 2016. Vol. 16(2). P. 442–451.

References

1. Budnyk, O. B. (2015). *Teoretychni i metodychni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do sotsialno-pedahohichnoi diialnosti* [Theoretical and methodological principles of professional training of future primary school teachers for socio-pedagogical activities]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Zhytomyr: Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka [in Ukrainian].

2. Kapska, A. I., Bezpalko, O. V., & Vainola, R. Kh. (2002). *Aktualni problemy sotsialno-*

pedagogichnoi roboty: modulnyi kurs dystantsiinoho navchannia [Actual problems of social and educational work: modular distance learning course]. Kyiv: Naukoviy svit [in Ukrainian].

3. Mekhed, O. B. (2019). Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia yak vazhlyva chastyna vykhovannia ta sotsializatsii pidrostaiuchoho pokolinnia [Formation of a healthy lifestyle as an important part of education and socialization of the younger generation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskiy kolehium" imeni T. H. Shevchenka – Bulletin of the T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"*, 4 (160), 84–88 [in Ukrainian].

4. Mekhed, O. B., Ryabchenko, S. V., & Zhara, H. I. (2019). Analiz faktoriv, shcho vplyvaiut na formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia molodi [Analysis of factors influencing the formation of a healthy lifestyle of young people]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Chernihivskiy kolehium" imeni T. H. Shevchenka – Bulletin of the T. H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium"*, 3 (159), 260–268 [in Ukrainian].

5. Mekhed, O. B., Ryabchenko, S. V., & Nosko, N. A. (2019) Osnovnie napravleniia raboti pedahoha dlia uspeshnoho formyrovannia zdorovesberehaiushchei obrazovatelnoi sredy [The main directions of the teacher's work for the successful formation of a health-saving educational environment]. *Sovremennii problemi formyrovannia i ukrepleniia zdorovia (Zdorovie-2019) – Modern problems of the formation and promotion of health (Health-2019)*. Collection of scientific articles. Brest: BrGTU [in Russian].

6. Mekhed, O. B., Tiupina, N. V., & Tretiak, O. P. (2019). Aktualni pytannia pidhotovky maibutnikh vchyteliv biolohii ta osnov zdorovia [Current issues of

training future teachers of biology and basics of health]. *Problemy i perspektyvy rozvytku pryrodnychkykh nauk u konteksti modernizatsii serednoi ta vyshchoi shkoly – Problems and prospects of development of natural sciences in the context of modernization of secondary and higher school: Proceedings of the All-Ukrainian scientific and methodical Internet conference*, (pp. 85–87). Odesa [in Ukrainian].

7. Nosko, M. O., Hryshchenko, S. V., & Nosko, Yu. M. (2013). Formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia: navchalnyi posibnyk [Shaping a healthy lifestyle: a textbook]. Kyiv: Lesya [in Ukrainian].

8. Penishkevych, D. I., & Tymchuk, L. I. (2010). *Sotsialna pedahohika: Modulna tekhnolohiia navchalnoho kursu. [Social pedagogy: Modular technology of the training course]*. Chernivtsi: ChNU [in Ukrainian].

9. Tamozhniaia, E. A. (2010). Systema metodycheskoi podhotovky uchytelia heohrafyy v pedahohycheskom vuze v usloviakh modernyzatsyy obrazovannia [The system of methodical training of a geography teacher in a pedagogical university in the conditions of modernization of education]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Moscow: MPGU [in Russian].

10. Druz, V. A., Iermakov, S. S., Nosko, M. O., Shesterova, L. Ye., & Novitskaya, N. A. (2017). The problems of students' physical training individualization. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 21(2), 4–12 [in English].

11. Ivashchenko, O., Khudolii, O., Yermakova, T., Iermakov, S., Nosko, M., & Nosko, Y. (2016). Factorial and discriminant analysis as methodological basis of pedagogic control over motor and functional fitness of 14–16 year old girls. *Journal of Physical Education and Sport*, 16(2), 442–451 [in English].

Olha Mekhed,

*PhD (Candidate of Biological Sciences), associate professor,
head of the Department of Biology,*

Svitlana Ryabchenko,

*PhD (Candidate of Pedagogical Science), associate professor,
Department of Biology,*

*T.H. Shevchenko National University "Chernihiv Colehium",
53, Hetmana Polubotka Str., Chernihiv, Ukraine*

MAIN ASPECTS OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITY OF THE TEACHERS OF BIOLOGY AND HEALTH BASICS

The article identifies the essence and features of social and pedagogical activity in the professional practices of teachers of biology and health basics. The purpose of the study was to characterize the main aspects of professional of social and pedagogical work of teachers. Therefore, the essence and features of this activity have been analyzed, structural and substantive components, basic principles, functions of socio-pedagogical work of teachers of biology and health have been highlighted, as well as a set of regularities that are taken into account in the process of its implementation has been proposed. The following research methods were used: analysis of scientific, psychological-pedagogical, educational-methodical and special literature, information sources on the research problem; synthesis and generalization of theoretical positions revealed in scientific and educational literature; generalization of own pedagogical experience of preparation of future teachers for realization of social and pedagogical work in the course of training, and also practical experience of teachers. The directions of social and pedagogical practice of the teacher of biology and bases of health have been characterized. It has been established that the preparation for this type of activity of future biology teachers and the basis of health takes place during in-class learning, independent study, educational and research work of students, is improved in pedagogical practices. In the course of training future teachers of biology and health basics in higher education institutions, it is necessary to acquaint them with the main types of social and pedagogical activities of

teachers and to form appropriate competencies. Prospects for further research are to establish and characterize the stages and levels of students' mastering of the main social and pedagogical activities of teachers of biology and health basics, to describe the method of forming the relevant competencies of future teachers. Thus, further research is needed on the formation of the above competencies of future teachers of biology and basics of health.

Keywords: teachers of biology and health basics teachers, educational process, professional activity, social and pedagogical activity.

Подано до редакції 07.08.2020

УДК: 351.74:159.9

DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-4665-2020-3-16>

Ростислав Радзієвський,

кандидат педагогічних наук, доцент,

Інститут управління державної охорони України,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,

вул. Болбочана, 8, м. Київ, Україна,

Валерій Пліско,

доктор педагогічних наук, професор,

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,

вул. Полуботка, 53, м. Чернігів, Україна,

Валентин Бондаренко,

доктор педагогічних наук, доцент,

Національна академія внутрішніх справ,

площа Солом'янська, 1, м. Київ, Україна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ОХОРОНЦІВ НА ОСНОВІ СИСТЕМНО-МОДУЛЬНОГО ПРОЄКТУ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ

У статті розглядаються проблемні питання щодо охоронної діяльності та професійної підготовки правоохоронців, які були б здатні забезпечити надійну охорону об'єктів та безпеку фізичних осіб. Відповідно до проведеного аналізу визначені вимоги до професійності охоронців та особливості їх службової діяльності. Представлена методика навчання охоронців, яка розроблена на основі систематизації знань, умінь з урахуванням різних модулів, модульних блоків в єдиний комплекс, що надає можливість майбутньому охоронцеві послідовно засвоювати знання та забезпечити алгоритмізацію дій усього процесу. Отримані данні дозволили розробити модель підготовки охоронців у цілому. Основними навчальними модулями та їх модульних блоків є: засвоєння знань щодо основних напрямків забезпечення загальної організації охорони об'єктів, що передбачає мінімізацію та ліквідацію впливу інших загроз, що може заважати нормальному функціонуванню розвитку об'єкта; уміння надавати опис об'єкта за зовнішніми та внутрішніми характеристиками; володіння сучасним комплексом інженерно-технічних засобів охорони включно: протипожежний модульний блок, інфраструктурний блок, блок системи охорони тривожної сигналізації, систем контролю та керування доступом, медійний модульний блок тощо. Одним із основних етапів підготовки майбутнього правоохоронця є формування умінь використовувати захисні модулі в умовах зовнішніх та внутрішніх втручань, загроз. Надано спосіб виявлення проникнення (спробу) порушника до зони охоронного об'єкта за фактом. Розглядаються приклади психотипічної поведінки правопорушника згідно мотивації, рівня підготовленості, емоційного стану, а також адекватність реакції охоронця до загрози. Виявлено позитивний вплив пропонуваніх новацій на рівень теоретичної та практичної підготовленості майбутніх охоронців. Проведений експеримент підтвердив ефективність методики навчання охоронців на основі системи модульного проекту охорони об'єктів.

Ключові слова: методика навчання, охоронець, модульний проект, професійні уміння, професійна підготовка.

Вступ та сучасний стан досліджуваної проблеми

Статистичні дані свідчать про наявність багатьох проблемних питань щодо проявів, фактів несанкціонованого проникнення осіб на охоронний об'єкт та порушення прав власності. Спеціалісти стверджують,

що однією з причин є низька кваліфікація найманих охоронників. Другою причиною є те, що цей вид діяльності є складним (відноситься до багатофакторної категорії) та є предметом слабкої зацікавленості з боку науковців, тому означена спеціальність не набула вагомого достатнього наукового підтвердження.